

УДК 631.1

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНА

М.О.Ровенська, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто актуальні проблеми експорту зерна на світовому ринку. Приділено увагу розробці зовнішньоекономічної стратегії розвитку АПК України. Визначено шляхи вдосконалення експортного потенціалу України на світовому ринку зерна.

В статье рассмотрены актуальные проблемы экспорта зерна на мировом рынке. Уделено внимание разработке внешне-экономической стратегии развития АПК Украины. Определены пути усовершенствования экспортного потенциала Украины на мировом рынке зерна.

Кон'юнктура світового ринку нестабільна, тому проблема розвитку та здійснення програми заходів щодо підтримки експорту країни на світовому ринку за умов його глобалізації, збільшення або принаймні збереження його питомої ваги в світовій торгівлі є особливо актуальною для України. Обсяги і структура експорту країни безпосередньо залежать від її потенціалу, який можна визначити як максимальну здатність національної економіки при певному розвитку продуктивних сил випускати товари й надавати послуги, конкурентоспроможні на зовнішніх ринках. Від рівня екс-

портного потенціалу країни значною мірою залежить її місце в системі світового господарства, вплив на загальносвітові процеси, що визначає не лише економічну, а й політичну вагомість країни, авторитет і місце держави в міжнародних відносинах.

Дослідженням особливостей розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема В.І.Бойка, В.І.Губенка, С.М.Кваші, І.В.Кобути, А.А.Фесини, О.В.Олійника та інших, які не лише вивчали зовнішній ринок зерна, а й вивчали проблеми раціоналізації експортно-імпоротної діяльності в аграрному секторі України.

Товарна та географічна структура українського експорту протягом останнього десятиліття зазнала значних змін. Проте незмінною залишається його сировинна спрямованість. Україна постачає за кордон в основному продукцію з незначною доданою вартістю, головним чином напівфабрикати, що разом із вивозом сировини становлять приблизно 60% українського експорту. При цьому проблема України не в самому експорті сировини, а в тому, що вона мало експортує промислових товарів і не адаптувалася до вимог і стандартів, які діють у світовій торгівлі.

В Україні в умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності наріла необхідність активізувати процес формування ринку зерна, який є невід'ємною частиною економіки країни, але до останнього часу в Україні ще не сформований стійкий експортно-імпортний ринок зерна. З подоланням економічної кризи на експортному ринку в Україні є ряд конкурентних переваг: це невеликі відстані перевезень, сприятливі кліматичні умови й вигідне географічне положення.

Товарна структура експорту агропродовольчої продукції вказує на значну залежність України від збуту на зовнішніх ринках окремих товарів. Так, в останні роки у структурі експорту надзвичайно високою була частка зерна, що досягла у 2002 році 41,8% вартості експорту агропродовольчої продукції.

У зв'язку з цим організація й розширення експортних можливостей є винятково важливим напрямком розвитку сільського господарства України. На ринку зерна головним є внутрішній ринок. Через нього переміщується основна маса зерна, цінову

політику тут диктують трейдери, які скуповують великі партії товару відразу після збирання й експортують протягом сезону.

В період з 2003 по 2004 рік Україна — імпортер пшениці, а в попередні два сезони була найбільшим її експортером. Але це не слід розглядати як щось протидержавне, оскільки в 2002-2003 роках навіть Канада і Австралія, що є основними експортерами пшениці у світі, імпортували її через неврожай. Саме через загибель озимих культур на площі 3822 тис. га (65,1 % від загальної площі) у 2003 році урожай в Україні значно зменшився, особливо пшениці — на 8,5 млн. т (41%) у порівнянні з 2002 роком.

Але, слід зазначити, що Україна поступово надолужує втрачене: вже в 2004 році наша держава отримала 844273,63 тис. дол. США від експорту зернових (що в 2,5 рази більше у порівнянні з 2003 роком) та 27791,96 тис. дол. США від експорту продукції борошномельно-круп'яної промисловості.

Останні дані свідчать, що в грудні 2004 Україна збільшила експорт зерна з 1,216 млн. т до 1,385 млн. т. Такі результати були досягнуті внаслідок того, що в 2004 році, завдяки високій врожайності зернових, Україна збільшила збирання зерна до рекордних показників: 41,7 млн.т з 20,2 млн.т у 2003 році. За прогнозами уряду, зростання обсягів урожаю дасть змогу Україні збільшити експорт зерна до 12 млн. т.

Основними країнами, в які наша держава експортує зерно, є країни Північної Африки, Близького Сходу, Східної та Західної Європи, а також Південно-Східної Азії.

Не залишається осторонь і влада України. Так, посилення коливань ринкової кон'юнктури змусило владні структури держави активізувати роботу щодо стабілізації аграрного ринку, зокрема зернового. Про це свідчить чимала кількість законодавчих і нормативних актів: Закон України "Про зерно та ринок зерна в Україні", прийнятий Верховною Радою України 4 липня 2002 року, постанови Кабінету Міністрів України "Про додаткові заходи із здійснення заставних та інтервенційних операцій зерном" від 27 червня 2003 року. В останні роки з боку Уряду з метою регулювання зернового ринку особлива увага приділяється здійс-

ненню заставних операцій, але ці операції регулюють лише мінімальну ціну продажу зернових і не можуть запобігти стрімкому зростанню цін на внутрішньому ринку.

Незважаючи на позитивні характеристики щодо експорту зерна в Україні, потрібно вдосконалювати сам експорт, тому при формуванні структури експортного потенціалу АПК необхідно дотримуватися принципів конкурентних переваг у світовій економіці, тому подальше дослідження міжнародної конкурентоспроможності української продукції на світовому ринку доцільно проводити у напрямі визначення порівняльних переваг її вітчизняного виробництва на основі методології розрахунку коефіцієнтів витрат внутрішніх ресурсів (DRC) для окремих товарів, яку пропонує О.Ф.Лука [3]. Важливо дотримуватися принципів взаємодії вітчизняного експорту із світовим ринком, доцільності системної оцінки переваг тих чи інших чинників щодо інтеграції України у світовий товарообіг. Розширення позиції агропромислового комплексу України на світових ринках, як країн СНД і ЄС та інших країн безпосередньо, залежить від швидкості й спрямованості структурної перебудови експортно-імпортного потенціалу. Стимулювання розвитку експортно-імпортного потенціалу галузі АПК можливе лише на засадах сучасних структурно-трансформаційних процесів з акцентом на розвиток експорту та дотриманням у першу чергу національних інтересів.

При розробці зовнішньоекономічної стратегії розвитку АПК України та інтеграції продовольчого ринку у світову економіку слід враховувати територіальну диференціацію агропродовольчих потреб у межах світового господарства, географічне розташування зовнішніх ринків щодо України, традиції зовнішньоекономічних стосунків, досягнутий рівень міжнародної взаємодії у сфері реалізації сільськогосподарської і продовольчої продукції. Зусилля України мають бути спрямовані на збереження традиційних ринків збуту української продукції та на цілеспрямоване залучення нових перспективних ринків.

Значну увагу необхідно приділити проблемам якості зерна. Так, в останні роки товарні якості зерна погіршились. Головною причиною цього є порушення сортової технології та елементарних

правил агротехніки, що свідчить про недооцінку якості зерна як ціноутворюючого фактора. Висока якість зерна може забезпечити йому конкурентоспроможність на зовнішньому ринку, тому необхідно забезпечити чіткі вимоги до якісних параметрів експортованого продовольства шляхом вивчення умов цільових ринків і доведення відповідної інформації до виробників.

Необхідно здійснювати капіталовкладення з боку держави у селекційні центри і спеціалізовані насінницькі підприємства, у тому числі й експериментальні господарства науково-дослідних установ та сільськогосподарських вузів, тому що експортноорієнтовані галузі повинні мати достатній рівень наукового забезпечення.

Таким чином зернове виробництво буде зберігати своє стратегічне значення не тільки в розвитку зовнішньоекономічної діяльності, але й у цілому в економіці країни. Тому, за умови використання запропонованих напрямків удосконалення експортного потенціалу наша держава буде лідером в п'ятірці найбільших виробників і експортерів не лише зерна, а й іншої сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: Навч. посібн. – К: Знання-Прес, 2000. – С. 115.
2. Закон України "Про зерно та ринок зерна в Україні" від 04.07.02 № 37-IV.
3. Лука О.Ф. Україна на світовому ринку агропродовольчої продукції // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С.116-121.